

LAUSUNTO

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Järkeä tekijänoikeuslakiin -kansalaisaloite

Piraattipuolue esittää lausuntonaan Järkeä tekijänoikeuslakiin -kansalaisaloitteesta (M 9/2013 vp) seuraavaa.

Vertaisverkkojen käytön rangaistavuus käytännössä (rikoslain 49 luvun 1 §)

Aloitteesta käydyssä keskustelussa on väitetty, muun muassa opetus- ja kulttuuriministeriön 26.2.2014 päivätyssä lausunnossa, että aloitteessa virheellisesti väitettäisiin teosten luvattoman lataamisen verkosta olevan rangaistavaa. Aloitteessa oleva väite on kuitenkin käytännössä täysin perusteltu.

On totta, että *periaatteessa* pelkkä tiedoston luvaton lataaminen omalle koneelle ei ole rikosoikeudellisesti rangaistavaa, vaan synnyttää ainoastaan siviilioikeudellisen korvausvelvollisuuden ("kohtuullinen hyvitys"). Kuitenkin *käytännössä* kaikki suositut vertaisverkot toimivat siten, että lataaja samalla myös jakaa teoksia muille. Tällöin kyse on vähintäänkin tekijänoikeusrikkomuksesta, joka on rikosoikeudellisesti rangaistava teko.

Poliisi teki marraskuussa 2012 kotietsinnän suomalaisen perheen asuntoon, josta takavarikoitiin 9-vuotiaan lapsen käytössä ollut tietokone. Tietokoneelta epäiltiin hetkellisesti ladatun ja jaetun yhtä CD-levyllistä musiikkia. Tekijänoikeusrikkomuksesta voi seurata vain sakkoa, jolloin epäily siitä ei oikeuta tekemään kotietsintää. Poliisi siis epäili yhden CD-levyllisen jakamisen perusteella tekijänoikeusrikosta, josta voi seurata enintään kaksi vuotta vankeutta, ja joka siten oikeuttaa kotietsinnän.

Korkein oikeus teki elokuussa 2014 kaksi merkittävää ennakkopäätöstä (KKO:2014:57 ja KKO:2014:58), joissa tehtiin rajankäytiä riittävistä kotietsinnän perusteista. Päätöksissä todetaan, että kun teosta käytännössä seuraisi lievä sakkorangaistus, on poliisin harkittava tarkkaan, missä olosuhteissa kotietsintä on perusteltua tehdä. Edellä kuvattu tapaus oli kokonaisuutena niin vähäinen, että poliisin toiminta vaikuttaa korkeimman oikeuden ennakkopäätösten myötä entistäkin kyseenalaisemmalla. Vahinko on kuitenkin jo tapahtunut siinä, että vuonna 2006 voimaan astuneen tekijänoikeuslain tiukennuksen myötä poliisin tuli mahdolliseksi tulkita lakia näin kohtuuttomalla tavalla.

Näin ollen on perusteltua Järkeä tekijänoikeuslakiin -aloitteen mukaisesti poistaa rikoslain 49 luvun 1 §:n 3 momentti, ja tältä osin palauttaa laki vuotta 2006 edeltäneeseen tilanteeseen. Tällöin tavanomainen yksityishenkilön vertaisverkkokäyttö olisi selvemmin vain rikkomus, jolloin kotietsinnän kaltaisiin rajuihin toimenpiteisiin ei voitaisi ryhtyä. Verkkopiratismi ei suinkaan ennen vuotta 2006 ollut sallittua, vaan tuolloin voimassa olleen lain aikana tehtiin merkittävin vertaisverkkopalveluun kohdistunut rikostutkinta Suomessa, niin kutsuttu Finreactor-tapaus (ks. KKO:2010:47). Tämän aloitteessa esitetyn lakimuutoksen tarkoitus ei ole suojella vertaisverkkopalvelujen ylläpitäjiä, vaan suojella tavallisia vertaisverkkokäyttäjiä kohtuuttomilta toimenpiteiltä.

Järkeä tekijänoikeuslakiin -aloitteeseen kohdistetut väitteet virheellisistä tiedoista tai vääristelystä ovat tarkoituksellista mustamaalausta. Käytännössä tavanomainen vertaisverkkokäyttäjä syyllistyy aina rikosoikeudellisesti rangaistavaan tekoon. Lisäksi, kun poliisin tulkinna mukaan yhden CD-levyllisen

hetkellinen jakaminen aiheuttaa epäilyn tekijänoikeusrikoksesta, jää lievemmän tekijänoikeusrikkomuksen soveltamisala suorastaan olemattomaksi. Aloitteessa ei ole tältä osin ollut virheellistä eikä harhaanjohtavaa tietoa.

Kohtuuttomat hyvitykset (tekijänoikeuslain 57 §)

Suomessa on useita tavallisia ihmisiä tuomittu tekijänoikeuksien rikkomisesta hyvitysmaksuihin, joiden lain sanamuodon mukaan pitäisi olla "kohtuullisia", mutta jotka selvästi ovat olleet kohtuuttomia. Edellä mainitussa Finreactor-tapauksessa tuomitut, joista osa oli tekohetkellä alaikäisiä, tuomittiin 680 000 euron hyvitysmaksuihin. Sen jälkeen eräässä tapauksessa yksityishenkilö määrättiin maksamaan vertaisverkkopalvelun ylläpidosta 300 000 euron hyvitykset, toisessa tapauksessa 375 000 euroa ja kolmannessa 800 000 euroa. Kaikissa näissä tapauksissa tuomitut ovat olleet tavallisia suomalaisia yksityishenkilöitä, joilla ei ole toiminnassaan ollut ansaintatarkoitusta. Palveluita on ylläpidetty harrastuksena. Esimerkiksi väkivaltarikoksiin syyllistyneiden maksettavaksi määrättävistä vahingonkorvauksista ei löydy minkäänlaista vertailukohtaa edellä mainittuihin "kohtuullisiin" hyvityksiin. Rikosvahinkolain mukainen enimmäiskorvaus henkilövahingosta on 58 500 euroa, mikä tarkoittaa jo erittäin vakavia vammoja.

Kohtuuttomien hyvitysten ehkäisemiseksi Järkeä tekijänoikeuslakiin -aloitteessa ehdotetaan verkkopalvelun ylläpitäjän vastuun rajaamista. Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunnon mukaan ehdotus olis kuitenkin EU-direktiivien vastainen. Sikäli kuin tämä tulkinta pitää paikkansa, hyvitysten kohtuullistamiseksi olisi muitakin keinoja. Voitaisiin esimerkiksi säätää yläraja yksityishenkilölle määrättävälle hyvitykselle. Tällainen yläraja voisi olla esimerkiksi 20 000 euroa, joka on huomattava summa, muttei kuitenkaan aiheuta kovin pitkäaikaista velkakierrettä eikä johda yhteiskunnasta syrjäytymiseen. Vastaavia enimmäisrajoja on voimassaolevassa lainsäädännössä muilla aloilla. Esimerkiksi työehtosopimuslain 7 §:n mukaisen hyvityssakon enimmäismääräksi on säädetty 23 500 euroa. Myös yhteisösakolle on säädetty yläraja.

Piraattipuolueen käsityksen mukaan verkkopalveluiden ylläpitäjien vastuuvapaudesta on myös EU-maissa erilaisia tulkintoja, ja Suomen laintulkinta on yksi tiukimmista.

Tekijänoikeuslain 60 a – 60 c §:t

Tietoyhteiskuntakaarta koskevassa lausunnossaan¹ Piraattipuolue on todennut, että verkkopalveluiden ylläpitäjien vastuuvapautta koskevat säännökset pitäisi keskittää uuteen tietoyhteiskuntakaareen. Myös tekijänoikeuksien osalta pitäisi siirtyä noudattamaan sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (sananvapauslaki) 18 §:n mukaista menettelyä, tai katsoa tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain 20–25 §:ssä kuvattu menettely riittäväksi tekijänoikeusloukkausten torjumisessa.

Kuten opetus- ja kulttuuriministeriön Järkeä tekijänoikeuslakiin -aloitetta koskevassa lausunnossa todetaan, nykyisen tekijänoikeuslain 60 a–60 c §:t lisättiin lakiin viime tingassa eduskuntakäsittelyn aikana. Pykälille ei siten tehty "riittävää vaikutusarviointia tai syy-seuraussuhteiden käsittelyä", jonka puuttumista Järkeä tekijänoikeuslakiin -aloitteen osalta ministeriö lausunnossaan valittelee. Piraattipuolue on alusta lähtien vaatinut näiden lainkohtien kumoamista ja korvaamista sananvapauslain 18 §:n mukaisella menettelyllä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö väittää lausunnossaan, että tekijänoikeuslain 60 a–60 c §:n mukainen menettely on EU:n direktiivien näkökulmasta välttämätön. Näiden pykälien perusteella teleyritykset on

¹ Lausunto 20.5.2013: http://arkisto.piraattipuolue.fi/lausunnot/2013/tietoyhteiskuntakaari_HE-luonnos.pdf

määrätty estämään asiakkaidensa pääsy The Pirate Bay -verkkosivustolle. Kuitenkin Alankomaissa valitustutomioistuin kumosi vastaavan The Pirate Bay -sensuurin. Tuomioistuin vetosi ratkaisussaan EU:n perusoikeuskirjaan.²

Sivistysvaliokunnan toimintatavat ja tekijänoikeusreformin tarve

Helsingin Sanomat kertoi toukokuussa 2013,³ että tekijänoikeuslakien valmistelussa on kuultu eri tahoja varsin epätasaisesti. Järkeä tekijänoikeuslakiin -aloitteen käsittely osoittaa, ettei valiokunta ole juurikaan parantanut toimintatapojaan. Aloitteen käsittelyssä myönteistä oli järjestetty julkinen kuuleminen, jossa kuultiin myös aloitteen tukijoita, mutta muuten asiantuntijakuuleminen on jäämässä tyngäksi. Mikäli valiokunta päättää lopettaa asiantuntijakuulemisen jo 9.9., on tämä osoitus haluttomuudesta kehittää valiokunnan toimintatapoja.

Piraattipuolue haluaa kiinnittää valiokunnan huomiota EU:n järjestämään tekijänoikeuksia koskeneeseen kansalaiskuulemiseen, johon vastasi 11 000 henkilöä ja järjestöä. Kansalaiset, kirjastot ja teleyritykset olivat kuulemisessa selvästi tekijänoikeusreformin kannalla, kun taas tekijänoikeusjärjestöt ja erityisesti julkaisijayritykset vastustivat uudistuksia.⁴ Kyselyn tulos korostaa tarvetta monipuolisille kuulemisille valiokunnissa.

Piraattipuolue muistuttaa sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta tehdä eduskunnalle ponsiesityksen, jossa hallitukselta edellytettäisiin tekijänoikeussäätelyn selkeyttämistä ja kohtuullistamista. Mikäli valiokunta keskeyttää asiantuntijakuulemisen ennen aikojaan ja esittää aloitteen täyttä hylkäämistä ilman minkäänlaista ponsiesitystä, on tämä jälleen yksi osoitus tietyn alan lobbareiden suhteettomasta vaikutusvallasta ja haluttomuudesta käydä todellista vuoropuhelua kansalaisyhteiskunnan kanssa.

Janne Paalijärvi
Varapuheenjohtaja
Piraattipuolue r.p.

Ahto Apajalahti
Puheenjohtaja
Piraattinuoret ry

2 TorrentFreak 28.1.2014: <https://torrentfreak.com/isps-no-longer-have-to-block-the-pirate-bay-dutch-court-rules-140128/>

3 HS.fi 5.5.2013: <http://www.hs.fi/kotimaa/a1367637318382>

4 Ks. europarlamentaarikko Julia Redan kirjoitus 12.8.2014: <https://juliareda.eu/en/2014/08/the-european-copyright-divide/>.
Ks. myös vertailu eri intressiryhmien näkemyksistä:
https://docs.google.com/spreadsheets/d/1rQISdGFzHVnMNJ_IVQIYyk5smF01tjVd7YsnkOfkuk/